

15 Νοεμβρίου 1938

Ο Κεμάλ Ατατούρκ

Ο πασάς Γαζί Μουσταφά Κεμάλ γεννήθηκε το 1880 στη Θεσσαλονίκη. Σπούδασε στην ανώτατη πολεμική σχολή της Κωνσταντινούπολης, όπου γαλουχήθηκε με τις νεωτεριστικές κινήσεις, έκφραση των οποίων ήταν το κομιτάτο «Ένωση και Πρόοδος» της Θεσσαλονίκης. Η φοιτητική του δράση εντοπίστηκε από τις μυστικές υπηρεσίες του σουλτάνου. Έτσι, όταν αποφοίτησε, τον έστειλαν να υπηρετήσει στη Δαμασκό, όπου, όπως φαντάζονταν, θα ήταν ακίνδυνος. Εκεί, ο Κεμάλ δημιούργησε μυστική οργάνωση με το όνομα «Βατάν» (Πατρίδα). Τον υποψιάστηκαν και τον μεταθέσανε στη φρουρά της Ιόππης, ένα οπισθοδρομικό χωριό της Παλαιστίνης με αποπνικτικό περιβάλλον, που έμελλε να ενωθεί, μετά από μισόν αιώνα, με το Τελ Αβίβ.

Ο Κεμάλ μπόρεσε να αποκαταστήσει επαφή με τη Θεσσαλονίκη, να την επισκέπτεται κρυφά και, ταυτόχρονα, να διαπρέπει στην Ιόππη. Κατάφερε να προαχθεί στον βαθμό του λοχαγού και να μετατεθεί κανονικά στη Θεσσαλονίκη, το 1907. Την επόμενη χρονιά, ξέσπασε το κίνημα των Νεότουρκων, που πέτυχε την κατάργηση της σουλτανικής απολυταρχίας και τη δημιουργία συντάγματος. Ο σουλτάνος Αβδούλ Χαμίτ Β΄ αναγκάστηκε να παραιτηθεί, στις 31 Μαρτίου 1909, και να ζήσει την υπόλοιπη ζωή του σε περιορισμό. Όταν ξέσπασε ο τουρκοϊταλικός πόλεμος του 1911, ο νέος σουλτάνος, Μωάμεθ Ε΄ (1844-1918), έστειλε τον Κεμάλ στη Βόρεια Αφρική. Ήταν ακόμη στην Τριπολιτίδα, όταν άρχισε ο Α΄ Βαλκανικός πόλεμος. Ανακλήθηκε στην Κωνσταντινούπολη ως επιτελάρχης, ανακατέλαβε την χερσόνησο της Καλλίπολης από τους Βουλγάρους και, ως συνταγματάρχης, απέκρουσε τους Άγγλους, το 1915, στο ίδιο σημείο.

Έγινε υποστράτηγος και στάλθηκε στον Καύκασο, όπου ανάκτησε δυο περιοχές. Όμως, είχε γίνει πολύ δημοφιλής στο στράτευμα και θεωρήθηκε επικίνδυνος. Τον έστειλαν να πολεμά τους άτακτους Άραβες στη Χετζάζη (βλ. 19.5.1935). Διαμαρτυρήθηκε, παραιτήθηκε και τοποθετήθηκε διοικητής του 7ου σώματος στρατού, που είχε στόχο τη Βαγδάτη. Για λίγο. Σύντομα, ανακλήθηκε και τοποθετήθηκε επιτελής, πλάι στον διάδοχο του θρόνου. Όταν ο διάδοχος, το 1918, ανέβηκε στον θρόνο ως Μωάμεθ ΣΤ΄ (1861 - 1926), ο Κεμάλ του ζήτησε

να ξαναπάρει τη διοίκηση του 7ου σώματος, στην Παλαιστίνη. Όταν έφτασε εκεί, το βρήκε εκμηδενισμένο από τους Άγγλους. Ήταν η εποχή της διάλυσης. Στις 30 Οκτωβρίου 1918, πάνω στο αγγλικό θωρηκτό «Αγαμέμνων», έξω από τη Λήμνο, η Οθωμανική αυτοκρατορία υπέγραφε την ανακωχή (βλ. 12.11.1928)
κι έμπαινε κάτω από συμμαχική κατοχή.

Οι βαρείς όροι της συνθήκης, η αποσύνθεση του στρατού και η λαϊκή μοιρολατρεία οδήγησαν τον Κεμάλ στη δημιουργία μυστικής οργάνωσης στον στρατό. Η παραχώρηση της Σμύρνης και η εκεί άφιξη του ελληνικού στρατού επισπεύσανε τα πράγματα. Στις 25 Μαΐου 1919, η οργάνωση του Κεμάλ δημοσίευσε μια προκήρυξη. Στις 19 του Ιουνίου, ανώτατοι κι ανώτεροι αξιωματικοί υπέγραφαν το πρωτόκολλο της Αμάσειας, εναντίον του σουλτάνου και της Αντάντ. Οι επαναστατικές πράξεις γίνονταν δημόσια: Εθνικός κανονισμός της οργάνωσης, εθνικός όρκος, πρόγραμμα για τις υποβαθμισμένες ανατολικές περιοχές. Ο σουλτάνος έκλεισε τη Βουλή κι έκανε συλλήψεις (16.3.1920). Ο Κεμάλ απάντησε με εκλογές στις μη κατεχόμενες περιοχές (23 Απριλίου) και εθνοσυνέλευση, στην Άγκυρα. Ο ίδιος μπήκε αρχηγός της επαναστατικής κυβέρνησης.

Οργάνωσε στρατό, νίκησε στη Αρμενία, έκλεισε ειρήνη και κατάφερε να αναγνωριστεί από τη Σοβιετική Ένωση. Μέσα σε ένα χρόνο, διέλυσε το σουλτανάτο της Κωνσταντινούπολης, επωφελήθηκε από τη μεταπολίτευση στην Ελλάδα και προσεταιρίστηκε την Αντάντ. Νίκησε τον ελληνικό στρατό κι εξανάγκασε τον Μωάμεθ ΣΤ΄ σε παραίτηση. Στις 29 Οκτωβρίου 1923 γινόταν ο πρώτος πρόεδρος της δημοκρατίας με τον Ισμέτ Ινονού πρωθυπουργό.

Επανεκλέχτηκαν κι οι δυο, το 1927. Μέσα από εσωτερικές αντιθέσεις και κρίσεις, ο Κεμάλ προχώρησε σε κοινωνικές μεταρρυθμίσεις εισάγοντας το λατινικό αλφάβητο και διαχωρίζοντας το κράτος από τη θρησκεία. Η χειραφέτηση της γυναίκας ήρθε μέσα από την κατάργηση των χαρεμιών και της πολυγαμίας, καθώς και την απαγόρευση του φερεντζέ και του φεσιού. Στη δημοκρατία του, μόνο το λαϊκό κόμμα ήταν νόμιμο. Στα 1934, έγινε Ατατούρκ (πατέρας της Τουρκίας). Πέθανε στις 10 Νοεμβρίου 1938 και στην προεδρία τον διαδέχτηκε ο πρωθυπουργός του, Ισμέτ Ινονού.

1315: Στη μάχη του Μοργκάρτεν, η Ελβετική Συνομοσπονδία νικά τον Λεοπόλδο της Αυστρίας.

1867: Ο βασιλιάς της Ελλάδας Γεώργιος Α' παντρεύεται την πριγκίπισσα Όλγα, ανιψιά του τσάρου Αλέξανδρου Β'.

1884: Αρχίζει η διάσκεψη του Βερολίνου για τον διακανονισμό του αποικιακού καθεστώτος στη Νότια Αφρική. Οι Μπόερς ήταν οι προσωρινά χαμένοι. Ο μαύρος πληθυσμός το μόνιμο θύμα για περισσότερο από έναν αιώνα.

1889: Λαϊκή εξέγερση υποχρεώνει σε παραίτηση τον Πέδρο Β', δεύτερο και τελευταίο αυτοκράτορα της Βραζιλίας. Η χώρα ανακηρύσσεται δημοκρατία.

1891: Γεννιέται ο Γερμανός στρατάρχης Έργουιν Ρόμελ. Βαπτίστηκε «Αλεπού της ερήμου» καθώς, με το Αφρικό Κορπ του οποίου ηγήθηκε, δημιούργησε ανυπέρβλητα προβλήματα στους συμμάχους στην Βόρεια Αφρική κατά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο. Το 1944 αυτοκτόνησε με διαταγή του Χίτλερ.

1920: Ανακηρύσσεται ελεύθερη περιοχή το Ντάνζιγκ (τωρινό Γκντανσκ).

1920: Πραγματοποιείται στη Γενεύη η πρώτη συνέλευση της Κοινωνίας των Εθνών (ΚτΕ).

1922: Εκτελούνται στο Γουδί οι έξι πρωταίτιοι της μικρασιατικής καταστροφής. Το δικαστήριο τους καταδίκασε με συνοπτικές διαδικασίες.

1942: Μετά από μάχες τριών ημερών γύρω από τα νησιά του Σολομώντα, οι Ιάπωνες υφίστανται τρομερές απώλειες στην Γκουανταλκανάλ.

1942: Γεννιέται στο Μπουένος Άιρες της Αργεντινής ο (Ισραηλινός) πιανίστας και μαέστρος Ντανιέλ Μπαρενμπουάμ.

1983: Ο Τουρκοκύπριος ηγέτης Ραούφ Ντενκτάς ανακηρύσσει το ψευδοκράτος της Βόρειας Κύπρου.

1996: Πεθαίνει σε ηλικία 92 ετών ο Άλγκερ Χις που το 1948 κατηγορήθηκε ότι ήταν κατάσκοπος της Σοβιετικής Ένωσης, όταν στις ΗΠΑ μεσουρανούσε ο μακαρθισμός.

1999: Μετά από διαπραγματεύσεις με τις ΗΠΑ, που κράτησαν 13 χρόνια, η Κίνα υπογράφει συμφωνία για την ένταξή της στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου. Είχε προηγηθεί η ένταξή της στην GATT.

2013: Σε ηλικία 95 χρόνων, πεθαίνει ο πρώην πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας (1993 – 2003), Γλαύκος Κληρίδης. Είχε γεννηθεί στις 24 Απριλίου 1919, είχε διατελέσει πρόεδρος της Κυπριακής βουλής (1960) και είχε αναλάβει προσωρινός πρόεδρος της Δημοκρατίας από την επομένη της τουρκικής εισβολής στη μεγαλόνησο μέχρι την επιστροφή του αρχιεπισκόπου Μακαρίου, στις 7 Δεκεμβρίου 1974.

2016: Ο απερχόμενος πρόεδρος των ΗΠΑ, Μπάρακ Ομπάμα, επισκέπτεται επίσημα την Αθήνα. Έμεινε δυο μέρες.

2017: Τρίωρη καταιγίδα δημιουργεί φονικούς χείμαρρους από το όρος Πατέρας που πλήττουν την Μάνδρα Αττικής. Πνίγηκαν 20 (κάποιοι μέσα στα σπίτια τους) και τραυματίστηκαν 17, ενώ αγνοούνται άλλοι πέντε. Προκλήθηκαν τεράστιες καταστροφές σε περιουσίες, αυτοκίνητα και οδικό δίκτυο.

Η 15 Νοεμβρίου στον πολιτισμό

15 Νοεμβρίου 1976

Ο Ζαν Γκαμπέν

Απόκληρος της κοινωνίας, συχνά ευαίσθητος νονός του γαλλικού υποκόσμου αλλά και αυθεντικός επιθεωρητής Μαιγκρέ (ντετέκτιβ κεντρικός ήρωας των μυθιστορημάτων του Ζορζ Σιμενόν), ο Ζαν Γκαμπέν πρωταγωνίστησε σε πολλά φιλμ νουάρ αλλά και στους «Αθλίους», όπου υποδύθηκε τον Γιάννη Αγιάνη του Βίκτορα Ουγκώ. Οι Γάλλοι τον τιμούν ως εθνικό τους ήρωα. Το αληθινό όνομά του ήταν Ζαν Αλέξης Μονκορζέ. Γεννήθηκε στις 17 Μαΐου 1904 στο Παρίσι κι από τα 19 του ήταν ηθοποιός στα Φολί Μπερζέρ. Από το 1931, πέρασε στον κινηματογράφο. Η πρώτη του επιτυχία καταγράφηκε το 1934, στην ταινία «Μαρία Σαπντελέν». Κλασικός έμεινε ο ρόλος του στον «Πεπέ ο Μόκο» (1937). Ανάμεσα στις μεγάλες επιτυχίες του συγκαταλέγονται οι ερμηνείες του στις ταινίες «Το λιμάνι των σκιών» (1938) και «Χαραυγή» (1939), σκηνοθετημένες από τον Μαρσέλ Καρνέ. Μέλος της γαλλικής αντίστασης, στα χρόνια του πολέμου, επανήλθε στα πλατό μετά την

απελευθέρωση της Γαλλίας από τους ναζί. Στα 1953, πρωταγωνίστησε στην κινηματογραφική μεταφορά του έργου του Αλμπέρ Σαρλ Σιμονίν «Μην ακουμπάτε τον Γκίσμπι» που έκανε πάταγο, εισάγοντας τη γαλλική αργκό στη μεγάλη οθόνη. Συνέχισε να γυρίζει αξιόλογες ταινίες ως τα τέλη της δεκαετίας του '60 αλλά, μαζί με τον σκηνοθέτη του «ποιητικού ρεαλισμού», Μαρσέλ Καρνέ, θεωρείται από τους θεμελιωτές του γαλλικού σινεμά της δεκαετίας του '30. Πέθανε στις 15 Νοεμβρίου 1976.

1630: Πεθαίνει ο Γερμανός αστρονόμος Γιόχαν Κέπλερ που διατύπωσε τους νόμους της κίνησης των πλανητών. Είχε γεννηθεί στις 27 Δεκεμβρίου 1571.

1905: Γεννιέται στην Ιταλία ο συνθέτης απαλής μουσικής, Μαντοβάνι (Ανούτζιο Πάολο), δημιουργός της ορχήστρας Μαντοβάνι που άφησε εποχή.